

memòries de mestres

Josefina Vidal Badia

Memòria de mestra. Josefina Vidal Badia

Introducció

Clara C. Parramon

Malauradament, la "Memòria de Mestra" d'aquest *Quaderns d'Estudi* ja no la pot ni revisar ni corregir la seva protagonista, Josefina Vidal, que va morir el 8 de maig de 2018. Ens coneixíem des dels inicis del segle. Amb ella, que li agradava molt parlar —a mi també—, que era un plaer escoltar-la i que ja estava jubilada, de tant en tant ens anàvem veient a casa seva. Aviat farà tres anys que la vaig trucar per proposar-li que escrivís, per al *Quaderns d'Estudi* del CEL'H, els records de la seva vida de mestra. Ella em va recordar que per problemes de mobilitat a les mans tenia moltes dificultats per escriure. Vàrem quedar que jo prendria notes del que m'expliqués i, sobretot, que ho enregistraria i ho transcriuria, i que en un parell de trobades més ella m'aniria indicant què corregir, escurçar, etc., fins a fixar la versió definitiva. Després de llargues converses, sempre molt agradables i interessants, em va arribar la notícia de la seva defunció. Em va impactar molt, ja que, tot i que m'havia dit que la seva salut ja era delicada, les nostres trobades no havien estat pas exponent de la situació de risc greu en què es trobava.

Aquest text és fruit d'aquells enregistraments, que fan palesa l'envejable memòria de Josefina Vidal als seus 84 anys. L'he completat, amb notes al peu, amb la consulta d'algunes pàgines de Google i, sobretot, amb el magnífic llibre *COPEM—IES SANTA EULÀLIA, 1958-2008, cinquanta anys d'història, cinquanta anys de vida*, de Pilar Salvatella¹ (2009). L'autora agraeix i posa de relleu el Treball de Recerca de Batxillerat de Laia Núñez i Beatriz Rogel, a les quals va tutoritzar i fa constar com a coautores en registres bibliogràfics homologats. La menció de Josefina Vidal —jubilada 14 anys abans de la publicació— que Pilar Salvatella fa en la "Presentació i agraïments" és ben il·lustrativa del record que la protagonista d'aquesta "Memòria de Mestra" havia deixat a l'Institut: "Un dels primers agraïments particulars ha de ser per a Josefina Vidal, de qui tots hem sentit explicar alguna vegada la creació del COPEM, i hem conegut els noms dels primers alumnes i dels primers professors. Aquesta memòria viva que sempre ha transmès per mitjà de la conversa ha germinat ara en un treball de recerca i després en la realitat d'aquest llibre".

Josefina Vidal i Badia havia nascut el 21 de setembre del 1933 a Olot. La seva mare, Mercè Badia i Bosch, era modista, talladora i cosidora. El seu pare, Gil Vidal Forga, també olotí i considerat un autodidacte, quan ella va néixer ja havia acabat d'escriure el seu futur primer llibre,² treballava en un taller de ceràmica, era tinent d'alcalde de

Governació de l'Ajuntament republicà i continuava sent soci molt actiu del Centre Obrer d'Olot,³ que amb l'arribada de les tropes franquistes fou clausurat el 1939. El pare de la Josefina fou un dels olotins que hagué de fugir. Ateses les dificultats econòmiques, la mare hagué de demanar feina en una fàbrica de gènere de punt del mateix Olot i al cap de poc temps la posaren a fer patronatge. Quan el 1942 el pare ja feia un temps que treballava a Can Trinxet⁴ i ja vivia a l'Hospitalet, fou detingut i passà 11 mesos a la Presó Model de Barcelona.⁵ Tot i així, en sortir-ne pogué continuar treballant a Can Trinxet fins a la jubilació.

La Josefina, que tot recordant aquell fet es continuava emocionant, explicava: "La policia el va detenir a Barcelona l'any 1942. Quan ja el traslladaven cap la presó Model, ell va demanar si podien passar primer per casa seva —l'habitació llogada en un pis petit aquí, al barri— per recollir una mica de roba. I en retornar al jeep, va pregar que s'aturessin un moment a la fàbrica per informar el Sr. Trinxet. Li van concedir i dos policies el seguiren fins a l'entrada de l'edifici, on el Sr. Trinxet tenia el despatx. El pare els va dir que d'allà ells ja no podien passar! i l'esperaren fora. Al Sr. Trinxet li va demanar si li podia fer un préstec corresponent al sou d'aquells 11 mesos per enviar-lo a la seva esposa; i que quan sortís es comprometia religiosament a retornar-li fins a l'últim cèntim. Avel·lí Trinxet li contestà que no —només sentir-ho, al meu pare li pujaven les llàgrimes als ulls—; però el Sr. Trinxet va continuar dient que la seva família continuaria rebent mensualment el seu sou, que en sortir de la presó tornaria a treballar a la fàbrica i que cada mes li aniria descomptant una petita quantitat del sou fins a cobrir el total del préstec. I així va ser. Cada final de mes la meua mare anava a correus a recollir el comprovant per poder treure els diners del banc."

Al llarg de les seves vides, tant per al pare i la mare de la Josefina, com per a ella mateixa, Avel·lí Trinxet Pujol i la seva esposa, Matilde Torras Riviere, varen ser persones molt apreciades. Ella li va pagar tots els estudis, tant de batxillerat com universitaris; i amb els seus fills i filles sovint també s'enduia la Josefina a les —per resumir en tres paraules els seus records— sumptuoses residències familiars del Vallès i del Maresme.

La seva mare i ella es van traslladar a l'Hospitalet el setembre de 1945, setmanes abans que la Josefina fes els 12 anys. La mare havia anat baixant a l'Hospitalet per arreglar el pis que el pare havia llogat i, quan s'hi van instal·lar, va tornar a fer de modista.

La Josefina volia, de totes totes, fer batxillerat, però a l'Hospitalet no hi havia cap institut i el va haver de fer a Barcelona. El pare, que passà a exercir de secretari particular d'Avel·lí Trinxet fins a jubilar-se i s'havia de traslladar cada dia a la seva residència barcelonina, l'acompanyava a un col·legi proper, que era de les mateixes monges que les d'Olot. En aquell primer curs, la Josefina, per superar el retard que portava, va estudiar com mai per aprovar l'ingrés, el 1r i el 2n de batxillerat: tot en un curs! I, encara amb 13 anys, ja començava 3r. En acabar el batxillerat, ella volia fer estudis universitaris, en concret Filosofia i Lletres. I, tot i que el seu pare i el mateix Avel·lí Trinxet no hi veien futur laboral, amb el suport de la seva mare i de Matilde Torras es va presentar a

Foto 1: El COPEM . AMHL 101 AF 0003958 /a.Colomé

La recerca, la tria i les descripcions de les fotografies d'aquesta *Memòria de Mestra* han estat dutes a terme per Genís Pascual. Seguint les indicacions de Josefina Vidal, els antics alumnes que mantingueren fins al final la relació amb ella, van dipositar-les, junt amb altra documentació, a l'Arxiu Municipal de l'Hospitalet.

les proves aleshores requerides per accedir als estudis universitaris —el temut Examen d'Estat i la prova específica de cada universitat— i les va aprovar ambdues.

Al 3r curs havia d'escollir especialitat i va optar per Filologia, en concret Filologia Clàssica. El llatí, sobretot, li agradava i en sabia molt: a les monges no hi havia professora de grec i havien estudiat el doble de llatí que arreu. Tanmateix, quan va veure que a Llengües Clàssiques hi havia grec, es va matricular a Llengües Semítiques, especialitat en la qual, tret del llatí, tothom s'iniciava en l'estudi de les altres llengües. Aquesta decisió també va implicar que conegués qui seria el seu futur marit,⁶ que anava un curs més avançat, però que havia suspès el llatí i que, en veure que *aquella noia* en sabia molt, es canvià de lloc i s'assegué al seu costat. Josefina Vidal rebé el premi extraordinari de llicenciatura.

Ella ja tenia clar que li agradaven les llengües i que volia ser-ne professora; i, en paral·lel als estudis universitaris, es va estrenar com a mestra. D'una banda, recordava especialment un nen barceloní de família benestant, amb problemes notables de caràcter, que rebutjava continuar anant a escola; però que, només conèixer la Josefina, va voler estudiar amb ella. El recordava com un nen intel·ligentíssim —"sabia més matemàtiques que jo"— i el 3r de batxillerat ja el va fer al COPEM. Amb aquell nen, futur enginyer, no varen perdre mai el contacte. D'altra banda, les classes que ella va proposar a Avel·lí Trinxet, i de les quals tenia un record entranyable, van ser les que va dur a terme per a homes i dones de la fàbrica que no sabien ni llegir ni escriure: "Anaven voluntàriament a classe, és a dir, no els obligava ningú de la fàbrica. En a mi m'impresionava que després d'hores i hores de treball, mai es cansaven del que

fèiem a classe i s'esforçaven sense perdre mai la paciència per entendre el que els costava, de tal manera que van aprendre a llegir, escriure i les quatre regles de càlcul. I, quan al cap d'anys d'estar jubilada, em continuava trobant al mercat o pel carrer alguna d'aquelles alumnes, sempre em saludaven i recordaven, agraïdes, haver après a llegir i escriure”.

El COPEM i l'Institut Santa Eulàlia

Quan vaig acabar la carrera —i ja festejava jo, eh?—, no havia ni sentit a parlar d'oposicions aleshores. Jo, de sempre, tenia una espina clavada de quan vaig voler estudiar i a l'Hospitalet no hi havia enlloc on es fes batxillerat. Per això em van haver de portar a Barcelona a un col·legi de monges: als instituts no hi havia mitja pensió aleshores i vaig haver d'anar a monges per això. I jo, la meva dèria era muntar aquí, a l'Hospitalet, una acadèmia per als nanos que volguessin fer batxillerat, perquè els nanos que volguessin estudiar no haguessin de tenir aquest tràfec que vaig tenir jo d'haver-me de desplaçar a Barcelona, dinar a Barcelona...

Li vaig dir al meu pare, que treballava a Can Trinxet. Aleshores hi havia de regidor un senyor que també hi treballava —no sé si era cap de vendes o de compres, una cosa així— i era amic del meu pare —el meu pare era secretari—; i jo li vaig dir: "Pare, digues a Don Ferrando⁷ si ell sabés d'un local que estigués econòmicament bé, per posar-hi una acadèmia, que la posaríem jo, en Manel —el meu xicot— i la Roser Vallès, que érem molt amigues de la carrera i que tenia un seu germà que era aparellador, i nosaltres ja havíem comptat que aquest faria les matemàtiques. I el meu pare li va dir a en Ferrando: "La nena m'ha dit això". I en Ferrando va dir: "Home, potser es podria pensar en una botiga d'aquestes que abaixen la persiana... Però fixa't tu: ara estem parlant amb l'Ajuntament de fer un Centre de Patronat aquí, a l'Hospitalet, i per inaugurar aviat, aviat. I aquest Centre de Patronat té un avantatge molt gran perquè no es necessiten oposicions: el Centre de Patronat és de l'Ajuntament. I jo crec que a la nena li seria molt més útil entrar aquí i més segur”.

Això eren paraules grosses, eh? I el meu pare ho va plantar a casa, ho vàrem veure molt bé i vàrem quedar així. Perquè aleshores en els Centres de Patronat hi havia d'haver un patró, que era l'Ajuntament; els càrrecs de director i secretari, que els nomenaven de Madrid: un de ciències i un de lletres —que aquests cobraven de Madrid—, i aquests nomenaven la resta de professors: si en tenien algun de conegut... i si no en tenien, anaven a l'Ajuntament.

En l'època aquesta meva, el Dr. Ramos, que era el director del COPEM, va portar una noia que treballava a Informació i Turisme amb ell, que es deia Baget, molt bona professora de llengua i literatura. Després, recolzada pel secretari de l'Ajuntament, una noia que sabia matemàtiques. Ja hi havia llengua i matemàtiques, però necessitaven naturals, francès, etc. De llatí no n'hi havia encara, perquè el Centre va començar a funcionar amb 1r i 2n de batxillerat; no hi havia llatí, per tant... Jo hauria hagut d'en-

trar a història, geografia... el que fos. I llavors jo —en Manel i jo ja ens volíem—, en a mi se'm va... així... vaig pensar: "Si jo entro a treballar, jo guanyaré, el meu home no". I llavors no s'estilava gaire que la dona anés a treballar i l'home no. I jo li vaig dir al meu pare: "Pare, i si en lloc d'entrar jo a treballar, hi entrés en Manel i tindriem l'assumpte solucionat i jo ja entraria... o faria lo que podria?" Al meu pare no li va agradar gaire, perquè ell pensava: ell és més gran, i si aquesta nena renyeix, jo no puc tornar uns diners de tot el gastat en els seus estudis. I ho va dir a la meua mare i ella va dir: "No ho veus que s'estimen tant, i aquest noi sembla bon noi... Deixa'ls-ho fer". I el meu pare li va dir a en Ferrando: "En a tu et sabria greu fer aquest canvi?" "No, en a mi no... Però... la nena s'hi ha pensat bé?"

I el dia que es va fer la primera reunió conjunta —director, secretari i professors—, el Dr. Ramos,⁸ el director, va dir a en Ferrando: "¿No tenia que traer una chica, usted? I en Ferrando li va explicar això —en Manel estava present, perquè ell com a professor ja va anar a aquesta primera reunió. I el Dr. Ramos, que era un home molt expeditiu, va dir: "¡Esta chica es tonta! Mira que puede pasar esto, lo otro, que pueden reñir..." I en Manel, que era molt tímid, callava, no deia ni piu. En Ferrando diu: "Esto es lo que me ha dicho: para el instituto es igual un home que una dona..." I el Dr. Ramos va dir: "¿Vive por aquí esta chica?" "Sí, sí". "Pues que venga".

Em varen telefonar, vaig anar a l'Institut... un passadís llarg... El Dr. Ramos em va dir: "¿Pero usted es tonta o qué?" Jo: "No, señor, yo no soy tonta..." —jo no sabia de què anava això. "¡Dejarle el sitio a su pareja!" I li vaig explicar la veritat, perquè era la veritat, no volia dir mentides. Em va fer veure les coses i jo que no, que no, que no. I ja me n'anava per aquell passadís i em va cridar i diu —paraules textuales—: "Mire, usted es de tan buena fe y ha sido tan desinteresada y tan sincera explicándolo, que prepárese el latín todo lo que queda de verano, que el curso que viene, que se necesitará un profesor de latín, va a ser usted".

I jo!..., com que el llatí era el que m'agradava més, em vaig veure les portes obertes: en Manel a dins i jo també a dins... i llatí! Vaig anar a casa contenta i aquest va ser el primer contacte que vaig tenir amb l'Institut. I al cap d'un any i mig —tots dos amb sou fix cada mes— en Manel i jo ja ens vàrem casar.

El COPEM va fer època a l'Hospitalet... No hi havia cap lloc... perquè havien de venir de Sant Feliu, havien de venir de Sant Just, d'Esplugues, de Sant Joan Despí... De tot el Baix Llobregat havien de venir a raure aquí. No n'hi havia cap més, cap més d'institut!, i aquí en vàrem tenir un. A començament dels anys seixanta ja vàrem fer el nocturn, el batxillerat nocturn! Vàrem emplenar tota l'aspiració d'estudiant que volia saber... de ciències, de lletres; tota l'aspiració d'estudiant de l'Hospitalet i més enllà va quedar reunida i reflectida en el COPEM.

I llavors érem una col·lecció de professors joves⁹: en Manel en tenia 30, però jo en tenia 26, l'altre potser en tenia 28, 29, vaja que érem joves i teníem una bravura... un interès per l'Institut! Tots ens hi vàrem entregar amb cos i ànima. Anàvem a examinar al

Balmes¹⁰ i me'n recordo, jo carregada amb tots aquells papers blaus i defensaves tots els teus nois... amb les ungles, els defensaves! Era nostre aquell Institut i la prova és que tots els nois tenen un record impecable del professorat. Era un professorat que s'hi va entregar de veritat, perquè aleshores començava, la gent començava...

I les obres...! No s'acabaven i sant tornem-hi. Durant anys varen ser mitges obres, que sovint no estaven acabades en començar el curs... Allò sí que va ser un problema! Però nosaltres com si res: les classes no es van aturar mai.

Recordo que al començament el COPEM em va impactar una mica perquè era la primera vegada que anava a una classe de batxillerat. Era el 1959. Els nens també era la primera vegada que anaven a un institut i eren petits: 10 anys... No tenia prou hores de llatí i em van donar gramàtica de primer i els vaig dir: "Mireu, és la primera vegada que vosaltres aneu a un institut i jo també és la primera vegada que treballa amb una classe conjunta. Vosaltres tindreu dificultats, perquè costa acostumar-se..., i jo també en tindrè. Per tant, ens hem d'ajudar uns als altres. I pobrets! Sempre et deien que sí. Com que eren nens... No vaig tenir ni el més mínim problema.

I després empalmava amb llatí. Per a mi també era la primera vegada que feia llatí a un grup, però els nens ja venien estelejats, ja excel·lien aquells noiets: tenien 13-14 anys. I em vaig trobar que hi havia una paraula llatina que no la vaig copsar... Jo en sabia molt de llatí, però no era catedràtica. La paraula era 'net', que pot tenir molt significats. I clar, aquests ja eren estelejats i jo no volia tenir cap problema. Vaig dir: "Mireu, nois, jo en aquest moment no el veig aquest 'net'. No sé si pot ser una final, si pot ser una consecutiva, si pot ser una completiva. No el veig. Però no us amoïneu que aquest vespre jo m'ho miraré, m'ho prepararé i demà us ho explicaré". I l'endemà al matí: allò d'ahir.

No vaig tenir cap vergonya i havia de ser sincera amb ells: que veiessin que jo, que era una professora, també podia fallar. I que la fallida la pot tenir el Sant Pare. I tot va anar bé, no vaig tenir cap problema de res: ens portàvem estupendament amb els noiets. I em va passar una cosa molt graciosa amb aquest grup: era un nen, que era molt llest, però era un nen que tenia la vivor del carrer, deia algun taco, un nen que es veia més ordinari que els altres, però molt llest, molt llest. I no sé què li vaig dir i ell em va contestar: "Hosti!". I jo: "¿Qué quiere decir esto?" Era el meu primer any, eh? I jo, sentir que un nen em digues això... Ell em va veure, així, tan sèria... "Nada, era el dativo de hostis hostis en latín". I era veritat!

Ah! I me'n recordo que el director —era el delegat d'Información y Turismo, eh?, en Demetrio Ramos— una vegada em va dir: "Oiga, Josefina, ¿por qué usted hace las clases en catalán?" Era una pregunta no de per què ho fa, sinó de per quin motiu... com per entendre-ho i li vaig explicar: "Mire, doctor Ramos, yo me expreso mejor en catalán que en castellano" —jo, quan haig de parlar en castellà, em sembla que tradueixo. "Yo, Dr. Ramos, cuando tengo que hablar en castellano, primero traduzco, pierdo tiempo traduciendo y no me sale tan bien. Yo me expreso mejor en catalán.

Foto 2: Josefina Vidal i Badia AMHL 901-108 AF 0025795 /a.Autor desconegut/da /d.Família Vidal

Si usted no quiere, haré el esfuerzo, pero... créame, no puedo, ¿eh? no puedo". I em pregunta: "¿Y los chicos qué dicen?" "¡Ah, no! Los chicos me entienden; y si alguno no me entiende, se lo explico a él particularmente en castellano. Le digo: ven al seminario esta tarde."

Es veritat, eh? Jo m'havia posat una tarda a la setmana de seminari, quan no era obligació, per a la gent que tingués dubtes. Ja no deia que era per a aquells que no ho entenguessin, deia dubtes, dubtes. Però en venien pocs. En venien més que no ho entenien per no entendre, que no pas per no entendre català, eh? No en vaig fer mai ni una classe, ni una, en castellà. I als altres instituts que vaig anar, igual. Jo no en sé i mai, mai he parlat en castellà, ni amb un alumne, ni un director.

Això sí, he parlat en castellà si l'altre no entén el català, però amb els nens que arribaven de fora, tampoc, mai cap problema. Potser n'havien après d'abans, que jo en tenia a partir d'11-12 anys. Potser n'hi havia algun que arribava amb 11 anys i aleshores em venia i jo li explicava i com que els nens entre si també parlaven català, n'aprenia ràpid. Particularment no en vaig tenir mai de problemes, mai, ni amb els professors que venien de fora. Home, si venia algú i, per exemple, et preguntava: "Oye Josefina, ¿tienes esto?" Jo li contestava: "Pues, no, no lo tengo"... O també podia dir: "No, no ho tinc". Vaja, allò de dir algun problema, mai, ningú. En Demetrio Ramos, que era el director, mai va haver-ho de posar sobre la taula en un claustre, mai. I en Rafel Candel,¹¹ el secretari —que també pagava Madrid—, ell sí que era catalanista, catalanista!, que era de ciències, biòleg, i era catalanista fins al capdamunt. Amb en Ramos no sé què parlaven, però amb nosaltres sempre en català, sempre, eh?

Jo sempre vaig fer les classes en català! I no vaig tenir cap problema per això, eh? Ni un, ni un! Ah! L'únic que vaig fer en castellà, van ser les classes a Can Trinxet; perquè... allà sí que potser hi havia algun català, però allà tothom... Encara ara quan ve l'Asunción... encara dic l'Asunción, perquè sempre parlem en castellà. Aquelles classes sí que les feia en castellà, allà sí.

Al COPEM l'únic problema que teníem eren les obres. Jo no sé qui va començar a parlar primer per portar el Patronat aquí; no sé si en Ferrando —dic en Ferrando perquè això li tocava més— es va acostar més amb en Ramos o en Ramos amb ell, però es van trobar dos molt bons elements, tots dos. En base a aquella relació van conquerir el Solanich, l'alcalde, primer per crear el COPEM i també per fer-hi algunes obres de millora. En vàrem fer moltes, de reunions amb l'Ajuntament... Jo, que vaig ser molts anys cap d'Estudis, també hi anava i les obres sempre eren un tema principal per a nosaltres. Després d'en Solanich, en Matías España... que va anar seguint el tema... i fins a arribar en Vicens Capdevila que... Per ell, jo crec que hauríem seguit com a COPEM i millorant en serio el tema obres, però hi havia regidors que...: "Això no dona, això no dona...", que el COPEM no aporta ingressos, que tot són despeses, que el pressupost sí que ho agrairia si allà s'obriessin comerços...". Per això en Capdevila, amic de l'aleshores ministre d'Educació, va demanar el pas al Ministeri. I sí, amb el Ministeri es van fer les grans obres; això sí, sense mai interrompre les classes... Però van trigar, eh? a començar. Va ser un gran canvi.

Del Ministeri¹² vàrem passar a dependre'n el 1975¹³ i el COPEM va canviar de nom: Instituto de Bachillerato Mixto núm. 2 de Hospitalet de Llobregat,¹⁴ tot i que, de fet, ja va començar a ser conegut com l'Institut de Santa Eulàlia.¹⁵ Per passar de COPEM a Institut ens van donar 2 anys, crec, perquè ens recicléssim. I va ser en aquell final meu, que ja venia gent de fora a ocupar les càtedres, que em va tocar la secretaria... que no la volia jo.

Els anys meus de cap d'Estudis —una tirada de nou anys!— era COPEM, eh?, però la secretaria no m'agradava, no la volia jo i podia dir que no... Però era això, si no marxar... Havia vingut un director de València, catedràtic de matemàtiques —ja era quan era institut— i va venir i em va dir: "Tu, secretària". I li vaig dir: "T'equivoques, no serveixo jo per a això de secretaria; no ho he portat i no en sé, ni m'agrada... Deixa'm de cap d'Estudis si vols que t'ajudi". "Que no, que cap d'Estudis no". En volia una del seu departament, una matemàtica del seu departament. I dic: "Però si la matemàtica farà més bé la secretaria que no pas jo". "Que no, que no i que no". Era això, si no marxar.

I efectivament, per a mi va ser un turment. Però com que ho havia d'assumir, em vaig buscar una vicesecretària de matemàtiques, professora de física i química, que encara ens parlem. I ella portava la secretaria. Francament, però, ho haig de dir: més que ella, la noia que treballava d'assistenta de secretaria en sabia més que jo, que la vicesecretària, que tots: ella, la Conxita, era l'administrativa i tot gràcies a la Conxita, que és la que s'hauria hagut d'emportar el premi!

Però dels anys del COPEM, l'esdeveniment més fort per mi va ser l'arribada de les nenes.¹⁶ Va ser un canvi... fort! Precisament aquestes nenes —que ara explicaré— venien del Casal del Àngels,¹⁷ perquè quan acabaven quart de batxillerat, al Casal dels Àngels no hi havia lloc on anar. Havien d'anar a Barcelona: al Maragall, al Montserrat o... I el més còmode era el COPEM. Això era el 72-73... Va ser fort, va ser fort...

L'any que vàrem tenir nenes, el primer any de mixt, arribaven a cinquè. Aleshores, el director —un noi que es deia Frederic Pena— va dir: "En el cinquè, en comptes d'haver-hi només un tutor en el cinquè A i un tutor en el cinquè B, millor que hi hagués dos tutors: un home i una dona, perquè així, en entrar noies, veurem com va". Jo era del grup A de cinquè i ell, el meu marit, era del B. I en Pena va dir una cosa: "Sigueu tots dos tutors" —jo de l'A i del B, i en Manel de l'A i del B— "tots dos a la vegada, per haver-hi alguna dona en ambdós cursos en cas de passar alguna cosa".

Jo tenia molt poca gent perquè, és clar, a lletres hi anava poca gent: 6 o 7. I es va donar el cas que una nena, amb 14-15 anys, es va quedar embarassada, que aquesta nena no venia del Casal del Àngels, jo no la coneixia. I era una nena que no seguia, no seguia. I va venir un dia la mare i: "Jo no ho entenc perquè la nena... perquè estudia, estudia i no tira endavant. I pensí que s'ho agafa amb fe, a vegades fins i tot té vòmits..."

Tan maca i no seguia ni res... I un dia la vaig agafar i: "Mira que això i allò..." i li devia saber tocar la fibra i es va posar a plorar. "Doncs, què passa amb tot això...". I m'ho va explicar. És la primera vegada, la primera i l'única que m'he trobat amb això.

"I els teus pares ho saben?", "No". "És el primer que has de fer". I que no: "No els ho vull dir, no els ho vull dir, no". "Això és el primer que has de fer.". I que no, que no... "Jo em sentiria molt incòmoda i això ho han de saber...". I vàrem cridar la mare, la vàrem cridar totes dues. Va venir la mare i li vàrem explicar. La mare: un desespero... un desespero!

Vivien a Sant Josep, era una família de Sant Josep. Llavors era molt diferent d'ara, eh? I el que em va preguntar la mare, en a mi i a ella, era si estava embarassada d'un nen de l'Institut. I ella va dir que no. I va dir qui era i va resultar un noi que tenia una polleria —jo no l'he conegut mai el noi— i, *bueno*, la mare em va agrair que hagués estat amb la nena. "I ara com ho diem al papa?", perquè es veu que era un matrimoni que havien tingut una nena i al cap de molts anys aquesta petita. I segons que em va venir a explicar la mare, quan li van dir al pare, el pare va marxar de casa. Del disgust que va tenir, va estar dos dies fora! Però després no va passar res més; fins a tal punt que una vegada la nena anava en moto, va tenir un accident i el pare es tornava boig perquè la nena estava embarassada i tenia un accident... I quan va donar a llum la nena, jo la vaig anar a veure a la clínica i també hi havia el pare. I per al pare era el primer de tot aquella criatura... —una criatura... i passa el que passa. I a la classe, aquella nena petitona semblava que era de tot el curs. Només en quedàvem 6 a

Foto 3: Excursió a Cardona 1964-65) Alumnes de diürn i nocturn. AMHL 901-108 AF 0025797 /a.Autor desconegut/da /d. Josefina Vidal Badia

classe. Al bateig tots vàrem anar-hi. Hi havia dos nois només. La noieta havia ple-gat de col·legi i, en tenir la nena, semblava la nena de tots! Tots l'anaven a veure, tots li feien regals!

Però a part d'aquest cas, que va ser molt silenciàt, aleshores, aquell mateix curs, els nois volien anar de viatge de final de batxillerat. I jo li vaig dir al Pena, el director: "Mira noi, jo no m'atreveixo a anar de viatge amb nois i noies, així, de cop i volta. M'a-gradaria fer una prova: anar a una casa de colònies, nois i noies, i a veure com ho passem tot això...". I en Pena ho va trobar bé.

Haviem de marxar de dijous a diumenge i jo, precisament el dijous i divendres, no podia marxar perquè al Casal dels Àngels tenia exàmens.¹⁸ I no podia deixar els exà-mens per marxar un cap de setmana que ens deixava l'Institut. I en Manel, amb en Pena —parlant tots tres— em va dir: "Es igual: tu fes els exàmens, jo me'n vaig amb el grup i tu, dissabte, agafes el cotxe —que jo conduïa— i quan acabis, vens —per-què aleshores es treballava el dissabte el matí. I efectivament ho vaig fer així.

Quan vaig arribar, vaig anar a la casa de colònies de Tavertet i els vaig veure. Al meu home el vaig veure molt trist, molt *sèrio* i vaig dir: "Que no et trobes bé, Manel?" I diu: "He tingut migranya". Però jo..., aquella migranya no li marxava, ni estava con-tent, li vaig dir: "Manel, estàs segur que et trobes bé?". "Pues, mira, fa dues nits que no dormo: la del dijous i la del divendres; perquè, tal i com has vist, vaig posar les noies a baix i els nois a dalt" —es comunicaven per una escala— "i aquesta habitació petita l'he guardat per a tu i per a mi, quan vinguessis. I resulta que ho vaig fer així i a les 2h he sentit un bing bang, bing bang de guitarres, he anat a la habitació de les noies i no n'he trobat cap! He pujat a dalt i totes als llits amb els nois, però tocant gui-

tarres, eh? I res, no hi havia res més. I jo: "Com pot ser això?" "Oh, Sr. Grau, que no fem res". "Oh! Ja ho veig que no feu res. Però això no pot ser, no ho puc tolerar això!"

Totes les noies cap a baix una altra vegada, ell es va tornar a posar a dormir i al cap d'una bona estona, preparant-se per pujar cap amunt una altra vegada. I en Manel, que era més espavilat... —no, més gran que elles— es va asseure al peu d'escala, travessat allà amb el cap recolzat, i havien de passar-li per sobre. És clar, això no ho van fer. El pobre no va dormir tampoc i diu: "No sé, no sé com ho farem aquesta nit...". I jo: "Tu tranquil". Vaig agafar —com que dormíem en lliteres— una llitera de l'habitació de les noies, la vaig posar travessera a la porta i jo allà estirada. En Manel va dormir en aquella habitació petita.

Però això va crear un malestar... Les noies enfadades amb mi, enfadades amb en Grau, perquè volien anar a dalt perquè no feien res... Ja ho sé que no feien res, n'estic segura! Però no ho podia permetre jo; imagina't que arriben a casa seva: "Ho hem passat de bé! Hem anat a dormir nois i noies..." Això no ho podia permetre i així es va crear... un mal ambient.

Tan mal ambient es va crear, que hi ha una cosa... que no em sap pas greu que se sàpiga: "Un noi, ajudat per un professor —perquè el noi no podia, perquè no tenia 18 anys— va anar a posar una denúncia a dos diaris... contra en Manel i contra mi: a *La Veu del Llobregat* i al *Diari de Barcelona*."

Jo el dilluns, de bon matí, vaig anar a la plaça i em van dir: "Apa, Sra. Vidal, com surt avui als diaris, vostè!" I dic: "Jo surto als diaris?" M'ho van ensenyar... i deia: "El Sr. Grau y la Sra. Vidal enfrentados a 60 alumnos de sexto del COPEM". Jo vaig dir que a veure si me'n podien donar un, vaig anar a l'Institut i li vaig ensenyar al Pena: "Mira, Pena." "Què ha passat?" i es va quedar...

Ràpidament van formar un consell de professors i jo vaig dir que, com a afectada, me n'anava a trobar *La Veu del Llobregat*, a veure què havia passat. Tenien unes oficines aquí, a la baixada del metro: no era la central, però eren unes oficines. Vaig demanar-ho, no m'ho volien ensenyar! però com que era afectada, m'ho van haver d'ensenyar. I dic: "I quin noi ha vingut?", i diu: "És que, a més d'un noi, ha vingut un professor, perquè com que no tenia 18 anys, no podia posar la denúncia: li exigíem majoria d'edat i va portar un professor." I em diuen: "Escolti, no hem sigut nosaltres sols, eh? *El Diari de Barcelona*, també".

Me'n vaig anar a l'Institut i vaig dir: "Ja torno a sortir, me'n vaig al *Diari de Barcelona*". I igual. També em van donar un exemplar, vaig tornar a l'Institut, que hi havia una reunió de professors, i abans de començar la reunió vaig dir: "Jo, al viatge de 6è, no hi vaig! Perquè si a Taveret no érem capaços —o hem estat capaços, a base de males cares i una mala convivència— de no poder ni tan sols dormir, en un hotel a Palma de Mallorca, que tenen entrada i sortida, jo no sóc capaç de dominar". Com que això anava pagat per l'Institut, qui vulgui; jo no!

Aleshores a la reunió, el Pena va demanar qui havia estat el professor i el professor va ser un que havia estat o era capellà... Més endavant es va secularitzar. El noi vàrem saber que era un nano, és clar. I llavors vaig dir: "Jo fins ara he estat quieta, no he dit res als pares; però a partir d'ara sí. Vull parlar amb els pares, perquè no vull pas sortir gratuïtament als diaris, de cap manera!"

Vaig citar tots els pares i alumnes en una classe i jo em vaig asseure a la tarima amb un noi i una noia, un a cada cantó. I vaig explicar-ho. Ningú no sabia el que havia passat. Hi va haver una senyora que es va girar cap allà on era la seva filla i li va preguntar: "Tu quin dia vares venir a casa?" "Dimarts." "I quin dia vas arribar aquí?" "Diumenge." "I on vas anar de diumenge a dimarts?" "Al Tibidabo, amb un altre noi." "Doncs si al Tibidabo té una desgràcia —no que passi res, que caigui o es faci mal—, de qui és la responsabilitat? Nostra!"

Jo vaig acabar d'explicar-ho: "I només he d'advertir-los del que havia passat: ha passat això, que joestic molt ofesa amb el diari". Els pares tots esgarrifats... menys uns quants que van dir que jo havia exagerat una mica la nota, que això era propi de l'edat de l'adolescència... I jo vaig dir: "Com que tot això és pagat i del que es tracta és de controlar perquè no prenguin mal, en comptes de professors, hi van vostès a Mallorca".

Jo vaig explicar la veritat i vaig dir que no aniria a Mallorca. I no hi va haver viatge, aquell any no n'hi va haver. Després, l'altre curs, els nois i les noies, com que van veure la seriositat amb què ens ho havíem pres, ja va anar tot com una seda. Però aquell any va ser molt fort.

En a mi em va fer molt mal això dels diaris. Aquell any va ser molt fumut per a mi. A partir d'aleshores, no vaig fer cap més viatge escolar, jo. Em va sobrepassar això, em va sobrepassar...

Això dels viatges no estava fet per a mi. Pocs anys abans, a finals dels seixanta, hi havia anat amb les nenes del Casal del Àngels, precisament també amb el meu marit i un capellà. Va ser el primer viatge escolar. Fèiem classes en el COPEM i, com que no depenia del Ministeri sinó de l'Ajuntament, podíem compaginar les feines treballant on volguéssim; i per millorar els ingressos, uns quants professors també donàvem classes al Casal del Àngels.

Anàvem a Madrid amb autocar, tot noies, i una es va trencar el peu en baixar de l'autocar. Mira que els ho deia: "Quan baixeu per a l'autovia, baixeu totes per aquí, per la dreta." N'hi va haver una que va baixar pel cantó esquerre —allò que passa—, va passar un cotxe i li va tocar, molt malament, el peu. Érem als afores de Madrid i, amb una ambulància, cap a l'hospital del carrer Montera. El metge va dir que calia una operació... i difícil, perquè tocava el turmell. Havia de firmar jo i em vaig dir: "Trucaré als pares". I els pares no hi eren: devien haver aprofitat que la nena havia vingut i se n'havien anat de vacances. El metge: "S'ha de firmar perquè aquest peu li podria quedar malament per sempre".

Ens van dir que havíem d'estar 8 o 10 dies a l'hospital. I els vaig dir als altres: "Aneu a fer el viatge i quan torneu recolliu-nos". I jo em vaig estar els 8 dies —8 o 10, no sé quant va durar— allà a Montera, de nit i de dia, allà asseguda en una cadira al costat de la nena. Jo, del viatge, ni dormir, ni menjar, com aquell qui diu; de dia caminava una mica i menjava alguna cosa a l'hospital...

Però bé, això era una cosa d'un accident, això podia passar i potser mai més de la vida. T'hi pots trobar o no t'hi pots trobar. Pensant-hi, això va ser una criaturada que no tenia... que no tenia cap semblança amb Taverter. Però, a no molt trigar del viatge a Madrid, quan el COPEM encara era COPEM i s'havia inaugurat el primer curs d'ensenyament mixt, després de Taverter... després, vaig dir-me: "En a tu se t'han acabat els viatges... A la tercera va la vençuda i a veure què em passaria... I mai més de la vida! No, no, no."

A Taverter va passar el que va passar i va crear mal ambient. I els nois i les noies enfadats. Jo enfadada no, perquè ja era gran i tens una capacitat diferent, però ells... Hi havia una tibantor; hi havia una tibantor...

Ja al curs vinent, com que van veure que hi havia molta seriositat, llavors ja va ser tot normal i mai més hi va haver cap problema.

A la meua classe jo era molt seriosa, però mai vaig sentir cap professor: "Escolta tu, que n'és de difícil això de nois i noies!" Jo crec que tot es va portar amb molta normalitat. El COPEM s'ha distingit sempre per ser un institut molt seriós i molt recte.

Quan anàvem a examinar al Balmes, hi va haver una mitjana molt alta d'aprovat, eh?, molt alta... Entre nois i noies potser jo notava que hi havia un nivell de comprensió, de... de treball millor amb les nenes que amb els nens. Jo notava que si en una classe de 40 haguéssim fet un test d'intel·ligència, potser el nivell més alt de coeficient, potser, l'haurien tret les nenes. Per poc, eh?, que hem tingut nens molt bons i nenes molt dolentes. I si el tinguessin ben, ben, ben afinat, no sé si no guanyarien les nenes. A més —i que també compta— les nenes, netes, polides, que això també guanya en una presentació.

Els nens eren molt tremends, però molt bons nens. O serà que jo vaig començar amb nens i tinc una passió... I a la llarga,¹⁹ que em vinguin sempre aquí, a casa, sempre em venen més nois que noies. Venen noies, sí, però més nois.

Ara bé, en a mi m'agradaven més el nens, perquè als nens els deies: "S'ha acabat la broma i a callar" i sí. A les nenes els deies: "S'ha acabat la broma i a callar" i parlaven més que abans. Eren més indòmites de caràcter, les nenes. Tenien una personalitat més... El nen és més bon nen. Potser ho calculo malament, no sé. Més tremendes sí que ho eren... Els nois, no; eren més planers, els deies això i feien això. La prova és que no va baixar cap noi amb allò de la guitarra a Taverter, eren les noies que pujaven. Amb això està tot dit. Els nois no es van moure de dalt, les ún-

ques que es van moure eren les noies. Les noies eren més rebels, però... a l'hora de copsar les coses potser eren més ràpides, Una nena té més picardia; un nen a 14 anys... Amb l'estudi, hi ha hagut nenes molt dolentes també, però hi ha hagut nenes molt bones.

I jo ja m'anava fent gran, continuaven arribant catedràtics al COPEM, m'anava fent a la idea que hauria de marxar. I l'últim record... —ja era formada, formada jo... devia estar a punt d'anar-me'n al Mercè Rodoreda— és d'un començament de curs... Sempre els deia el mateix jo: si volien les notes a classe o per a cadascú —tots ho volien a la classe, sempre. I en el primer exercici que van fer, n'hi va haver un que tenia un 3: l'havia suspès. I com sempre, vaig dir: "Si algú té alguna cosa a dir, ho podem discutir aquí i, si no, ho discutirem al seminari". I ell va aixecar la mà i diu: "Jo vull saber per què collons m'has fotut un 3". Jo no ho havia sentit ni a casa meva, eh? Eren ben parlats a casa meva. I dic senzillament: "Perquè tu i jo no parlem el mateix idioma. Quan parlem el mateix idioma, ens entendrem. Però si no, no ens entendrem. Fora!" El vaig treure de la classe. I quan vaig sortir, ell allà, assegut tan tranquil... i res!

Vaig baixar indignada a la sala de professors. Hi havia un professor que estava preparant les seves classes, jove, era el primer any que era a l'Institut. I em va veure — que deuria arribar jo mig desfeta— i em diu: "¿Qué te pasa Josefina?" Li explico i diu: "Pero, Josefina, no sé por qué te preocupas; este chico, al decir esto, ha sacado todo lo que tenía dentro y tan tranquilo. Y tú, tan preocupada..."

Ho vaig trobar fort, fort! Ja era gran, jo! Sí, ja era gran... a punt d'anar-me'n al Mercè Rodoreda.

D'INSTITUT en INSTITUT fins a tornar al 'seu'

Me'n vaig anar aquí, al carrer Cobalt, al Mercè Rodoreda.²⁰ El Ministeri t'hi enviava i l'any 1980 vaig anar cap allà. I molt bé, molt bé; però el primer any ja va venir un catedràtic i el segon any ja en va venir un altre i jo em vaig dir: el tercer, al carrer jo. Els anaven omplint²¹ i jo al carrer.

I amb el Manel, el meu home, en vàrem parlar: "Mira, pren-t'ho en *sèrio* això, perquè tota la vida... i a última hora per res, per no tenir ni una jubilació". I també em va dir: "Encara que hakis de demanar l'any sabàtic, dedica't a preparar oposicions".

I aleshores vaig tenir uns assumptes familiars: el meu pare amb Alzheimer i la meva mare també. No sabia si estudiar i treure les oposicions per anar... a on? A la Seu d'Urgell!, per exemple? Però vaig pensar que... què fèiem amb el meu pare i la meva mare? I jo... on em toqués, jo sola. Vull dir que no sabia si demanar per aprovar o per suspendre. I vaig pensar: tu ves a per tot. Ja veurem què passarà. Per renunciar ja hi soc a temps. I no vaig demanar cap any sabàtic, vaig continuar treballant al

Foto 4: EJosefina Vidal i Manel Grau a. Autor desconegut/d. Josefina Vidal Badia

Mercè Rodoreda: *dale que te pego, dale que te pego*—havia fet molt anys llatí—, em vaig presentar a les oposicions i vaig aprovar a la primera.

M'hauria agradat quedar-me aquí, a Santa Eulàlia; m'hauria agradat treure el número 1 per anar a Santa Eulàlia i quedar-me aquí. Però vaig treure el número 3 —i això ho explico en relació amb l'ensenyament. Vaig treure el número 3 perquè hi va haver un contrasentit amb les lleis: havia sortit un BOE feia dos anys, que si jo tenia una sèrie d'anys d'ensenyança, podia optar com a 'restringida': que efectivament vaig optar a 'restringida'. Hi vaig optar... que hi vaig portar un llibre dels capítols.²² Però a l'hora de donar classe, ho van treure això de les restringides i només comptaven els que havien pertanyut a un institut fix. I aleshores el president me'n recordo que em va dir: "No et podem donar plaça perquè tu tens aquest problema; però pots anar a impugnar perquè t'havien dit que sí i ara que no". No era només en a mi, n'hi havia moltes igual. I, mira, jo vaig tenir coneixement en aquell moment. Vaig dir: "El número 1, qui el té?". I em van dir la noia que tenia el número 1. I jo vaig dir: "¿Tú dónde quieres ir?". I em van dir: "A Falset", perquè el seu marit era director de l'Institut de Falset. Doncs aquesta no em destorba. El número 2 era una senyora més gran que jo. "¿Usted dónde quiere ir?" "Jo a Vic", perquè el seu marit era metge a l'Hospital de Vic. Llavors jo, amb el número 3, ja quedava la primera: ja no vaig anar a reclamar res. Però no em vaig poder quedar aquí, perquè això és va emplenar.

Vaja, que tot i que havia aprovat les oposicions, vaig haver de marxar del Mercè Rodoreda. El més a prop que hi havia de Barcelona era Sant Boi i sí, vaig anar a Sant

Boi, però em vaig haver d'esperar un any: havia sortit una llei... i no et donaven la plaça fixa si no aprovaves les pràctiques, que en deien. I què volia dir fer pràctiques? Volia dir un any cobrant menys.

Me'n recordo i tot de l'any que vaig anar al Parc de la Marquesa, a l'Institut Margarida Xirgu per fer aquelles pràctiques. El meu pare va morir el 1982. Jo vaig fer les oposicions l'any 1982 per Sant Joan i el meu pare va morir al novembre. Jo estava al Margarida Xirgu, que hi vaig començar a l'octubre. Me'n recordo perquè van fer una corona molt maca. Jo només feia a l'entorn d'un mes que hi era i ho vaig agrair molt.

Durant l'any de pràctiques havia o podia venir un inspector a veure com feies la classe; però no t'avisaven, venia d'incògnit. Si ell deia que ho feies bé, llavors et donaven el *pase*, ja... per anar a triar centre, perquè les oposicions ja les tenies aprovades. Casualment el dia que l'inspector va venir, jo feia examen als nois i li vaig dir: "Em sap greu perquè...". I em va dir: "Tranquila...". Jo parlava amb ell, sí, però alhora vigilava que els nois no copiessin: la meva obligació era vigilar. Perquè ells ja sabien que jo els deia: "Vosaltres feu el que vulgueu; si voleu copiar, copieu; però, és clar, sempre que jo no us vegi..." Perquè copiar, s'ha copiat i es copiarà sempre. Tothom té dret a salvar-se. Mira, ara recordo un noi que havia copiat i després va ser catedràtic.

I quan va acabar l'examen, em va dir: "las tiene aprobadas...", perquè de la manera que ha portat l'examen, la seriositat... Ja no em va preguntar res més. I llavors em va dir: "El año que viene, ya a Sant Boi". Jo havia demanat Sant Boi i vaig anar a Sant Boi.

El meu marit també va estar 1 any al Parc de la Marquesa i ja preparava oposicions per a la Universitat —que ja hi era ell, però per ser-ne titular. Un any també va estar-hi ell, però no a l'Institut nou, no; va estar a dins del parc.

A Sant Boi hi vaig estar molt bé, molt bé. L'únic que era l'última d'arribar i llavors em va tocar fer un horari de tarda-nit. No hi anava jo al matí, ni a primera hora de la tarda tampoc. Hi anava de les 5h a les 12h de la nit i, llavors, a Sant Boi, per tornar no hi havia ni trens, ni cotxes, ni hi havia res. Jo conduïa —sort que jo conduïa—, hi anava amb el meu cotxe i aparcàvem en bateria. Però era un barri que en deien la Muntanyeta —era l'Institut Rubió i Ors. Hi aparcàvem molt bé, però allà hi havia molta gent i començava a haver-hi mainada i gent que no... I un dia et trobaves una roda punxada, l'altre dia et trobaves una porta ratllada... un desastre!

Jo no vaig tenir mai cap ensurt, però hi va haver molts professors que no podien sortir a la nit per les rodes. Llavors jo... Al davant hi havia una casa de pagès que es va dir que llogaven les corts —el que eren les corts del bestiar— i em vaig dir: així sabré que quan surto, no tinc cap problema. Vaig anar a parlar amb la gent d'allà i vaig pagar 1.000 ptes., que llavors eren diners, eh? 1.000 ptes.! Però jo sabia que sortia —amb una clau de pagès així de gran—, anava allà, treia el cotxe i sabia que podia arribar a casa; que de l'altra manera no estaves tranquil·la.

I sí, a l'Institut vaig estar-hi molt bé. Ah! i em vaig trobar amb un cas semblant als del COPEM: un altre noi que va dir paraulotes i jo em vaig plantar. I res, vaig cridar els pares perquè vinguessin, i aleshores ell: "¡Ay! No sé por qué lo dije esto, no sé por qué lo dije". Era molt sèria jo, eh? I... "Ja sabem, ja, per què ens crida. El nen ja ens ho va dir". I jo: "Ara és a començament de curs i pot tenir remei, ara no té gaire importància això, però...". "Sí, sí. Pensi que li hem tret de tot, li hem tret la televisió...". "Ara té una importància mínima. No cal que treguin televisió, ni res. Facin-li veure que això no es pot dir. Si ho pensa, que ho pensi, però que no es pot dir. Perquè això en un classe vol dir tothom: 'ja, ja, ja'. I no pot ser això. És una falta de respecte en a mi i a qualsevol que hi hagués sigut. Miri, diguin-li que el dia que jo el tracti a ell així, ell m'hi podrà tractar en a mi. Però com que jo no el tractaré així, s'haurà acabat: voldrà, dir que no parlem el mateix idioma..." I mai més hi va haver cap més problema. I mai més ell va dir paraulotes.

Primer han de ser persones, després ja aprendran llatí, però primer han de ser persones.

I els pares molts contents que els ho hagués dit... perquè mai vaig tenir cap problema amb pares, mai cap problema amb pares, mai. Tant si aprovava com si suspenia... Vull dir que un respecte... Mai ningú, tret d'aquell que em va posar en el diari, ningú s'ha queixat mai, mai.

I llavors, així vaig estar-hi... Obligatòriament hi havies d'estar dos anys i el que feia el segon, ja podies demanar trasllat. I jo, en fer segon, vaig demanar trasllat aquí, al COPEM, i no m'ho van donar. Per tant vaig estar-hi 3 anys a Sant Boi. Perquè Cornellà, que també era una opció, tampoc solucionava gaire les coses i almenys a Sant Boi, d'estar-hi, hi estava bé. L'any següent vaig tornar a demanar el COPEM i aquest any me'l van donar!

EL RETORN AL COPEM

Quan vaig tornar al COPEM... tot molt diferent... Perquè, és clar, hi havia molts catedràtics, el mode d'ensenyar era diferent... Clar, jo havia estat... Entre Mercè Rodoreda: dos anys, el Margarida Xirgu i Sant Boi havien passat 6 anys! Havia estat 6 anys fora del COPEM i ja havia passat la generació d'estudiants. La direcció de l'Institut havia canviat, era la catedràtica de llatí; la subdirectora era una noia de català... Ho portaven tot molt bé.

La veritat és que em va imposar el seminari de llatí; jo era l'agregada de llatí. A la directora la coneixia del primer any que va ser aquí: quan jo vaig marxar d'aquí, ella havia fet aquell any el primer. I em va dir, per afavorir-me en a mi: "Mira, Josefina, com que jo si soc directora, ja cobro un plus" —era molt bona persona—, "fes tu de cap de seminari perquè podràs cobrar uns incentius i així no es perden". I vaig fer de responsable del seminari i...: "Mercè, que tenim reunió de seminari..." Ella era la catedràtica i jo PN agregat, que en deien, agregat de llatí.

Foto 5: Primera promoció batxillers davant l'església nova de Santa Eulàlia Provençana AMHL 901-108 AF 0025798 /a.Autor desconegut/da /d.Josefina Vidal Badia

Jo tenia molt d'interès de tornar aquí a Santa Eulàlia —ah!, i em sembla que va ser l'any 1990 que, amb l'última reforma, ja es va dir Institut d'Estudis Secundaris.²³ I això, que volia tornar aquí per diferents motius: el de la fundació, que no vaig fundar-ho, però en va ser un; el de la proximitat de casa meva, dos; i sobretot em quedava la pena, perquè jo vaig passar la malaltia i mort del meu pare i de la meua mare, un al Margarida Xirgu i l'altra, a Sant Boi. Llavors només quedava el Manel i jo pensava: "Si joestic malalta, res, perquè estaré on estigui, però si està malalt el Manel, com hi aniré per cuidar-lo? La meua preocupació era aquesta. I quan vaig poder tornar a ser aquí, vaig pensar: "Quina sort, perquè això no em passarà".

I ho tenia tan bé, amb tanta seguretat! Venia a posar una rentadora i me n'entornava a l'Institut. Vaig estar-hi des del 1986 fins al 1994. I fixa't si ho vaig calcular bé que el Manel, pobret, moria el 1992. Quina sort, quina sort que el vaig poder cuidar! Perquè jo venia de fer classe: en el *recreo* venia, l'afaitava, per exemple... Si jo no podia, els meus companys m'ho feien, eh? Vaig tenir molt bons companys i ells m'ajudaven i ho feien.

I llavors ja ho tenia..., podia acabar el 1992, perquè el Manel ja havia mort... Però em vaig dir: "No; que jo tingui 60 anys, que cobraré tota la jubilació sencera... i em servirà també per fer una riulla, que a casa no la faria. I vaig posar-me de límit el 1994, que tindria 60 anys. I em vaig jubilar el 1994 i em van fer l'homenatge.

Va ser una festa molt maca! Vàrem fer el dinar al restaurant de sobre de l'Estació de Sants —el director va resultar que era un exalumne! Érem 300 i pico, van venir molts

exalumnes, i cartes d'alguns que no podien venir. Va ser molt impressionant; alcaldes d'Olot, de Morella, de Besalú,²⁴ una cosa molt, molt impressionant va ser. I em van dir que m'esperés: "Quan tot estigui preparat, tu entraràs al menjador del braç d'un alumne: tria-te'l". I jo vaig dir: "No, jo no me'l triaré un alumne, perquè per mi tots els alumnes són iguals: nois, noies..." I llavors s'ho van parlar entre ells i el Guillem²⁵ va dir: "jo". I va dir una frase molt bonica, diu: "Ella em va portar a la vida aquesta, jo la portaré a la jubilació". I vaig entrar del braç d'aquell nano, que era enginyer. És una anècdota graciosa i sentimental alhora.

Però els nois continuaven venint del COPEM: "Com se fa això, Sra. Vidal? Com se fa això, Sra. Vidal...?" Aquí casa semblava una escola. Anàvem a dalt, i semblava un perllongament del COPEM això.²⁶

I dels més antics, ja grans, em venien a buscar i anàvem a concerts, a teatre... potser és el que més m'agrada. Al COPEM el teatre havia estat una activitat extraescolar important i, quan hi vaig tornar, va ser una alegria que continués havent-n'hi. Me'n recordo que, estant ja jo jubilada, em van dir que hi havia un grup de teatre que fins i tot actuava a l'estranger!

Sempre n'hi hagut de nois que han estat per mi, des d'acompanyar-me a Olot o portar-me al metge, fins a fer-me els papers que m'han calgut, que un és advocat. Molt, molt estan per mi. Tots, això sí, quan venen aquí, que hi ha la noia que em cuida, per exemple, diuen: "Cuida bien a la Sra Vidal, porque irás así, eh?"²⁷ Tots estan contents, però tots anaven molt recte. Però jo, si els havia de fer un petó, els el feia. Els he estimat.

La felicitat que diuen que no existeix... jo la vaig tenir en el COPEM. La felicitat... I, com aquell que diu, puc dir que es va perllongar..., perquè aquí casa sempre està ple de nois.

NOTES.

1. Professora de Llengua Catalana i Literatura de l'Institut Santa Eulàlia, tutora del Treball de Recerca sobre els 50 anys d'història del COPEM–IES Santa Eulàlia i autora de l'obra coral que caracteritza aquest llibre i ressenya curosament a la "Presentació i agraïments" (editat per l'Ajuntament de l'Hospitalet i altres col·laboradors).

2. *Evolució social d'Olot*, publicat a Olot el 1935 arran de guanyar el 1r premi del Patronat d'Estudis Històrics Olotins, decisió que, en funció dels idearis polítics dels membres del jurat, comportà duríssimes polèmiques a les quals la premsa olotina donà un ampli ressò: <https://www.raco.cat/index.php/QuadernsAE/article/view/352324/443505>. En aquell context històric, aquest fet va contribuir a anar agreujant la seguretat personal de Gil Vidal.

3. El 17 d'abril de 1980, en una entrevista al setmanari de la Garrotxa *La Comarca* — <https://www.diaridegirona.cat/comarques/2019/04/20/larxiu-dolot-recorda-exposicio->

125/975363.html—, Gil Vidal, que mai no abandonà la recerca molt centrada en la història i societat olotines, definia així el Centre Obrer d'Olot: «El Centre Obrer aplegava un considerable nombre de treballadors de diversa ideologia, però agermanats per un sentiment de classe que creava un ambient obert i de companyonia i li donava una forta personalitat».

4. Vegeu <https://www.nataliapiernas.com/patrimonio-industrial/recuperemos-la-historia-de-la-fabrica-textil-tecla-sala/>

5. La repressió política contra la família Vidal Forga fou persistent. El 1941, el seu germà Francesc Vidal Forga, redactor del setmanari *La Ciutat d'Olot* (1932-1936), la revista que agrupava la intel·lectualitat olotina vinculada a Acció Catalana Republicana (agraeix la informació a Antoni Mayans, arxiver d'Olot, de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa), va ser cridat a declarar davant del Tribunal de Responsabilitats Polítiques d'Olot: <file:///C:/Downloads/278641-Text%20de%20l'article-381642-1-10-20140714.pdf>.

6. Manuel Grau i Montserrat (Morella, 1928 – L'Hospitalet, 1992) fou professor de francès i d'història del COPEM, membre de la 1a Junta des del seu inici, el 1958, i en ocasions posteriors, tot sent-ne escollit director el 1975. També exercí com a catedràtic de geografia i història en altres instituts. Paral·lelament va ser professor titular del Departament de llengües semítiques (UB), en el qual s'havia iniciat en acabar la carrera i sempre hi romangué, tot convertint-se alhora en un erudit i molt reputat investigador hebraïsta. Vegeu <http://sibhilla.uab.cat/cgi-bin/wxis.exe/iah/scripts/?IsisScript=iah.xis&lang=ca&base=fons&nextAction=lnk&exprSearch=GRAU%20I%20MONTSERRAT,%20MANUEL&indexSearch=AU...> *Post mortem*, Josefina Vidal cedí a l'Arxiu de Morella els conjunts documentals del seu espòs i juntament amb exalumnes del COPEM varen gestionar la publicació de la seva tesi doctoral: *La Judería de Besalú (Gerona). Siglos XIII al XV*.

7. Josep Ferrando Marín, tinent d'alcalde i ponent de Cultura.

8. Demetrio Ramos Pérez (Valladolid, 1918-1999) fou historiador i investigador especialitzat en la Història d'Amèrica, professor i catedràtic de diverses universitats espanyoles i alhora membre de Falange Española y de las JONS. Tot exercint des del 1953 de delegat del Ministeri de Información y Turismo a Barcelona, entre 1958 i 1966 assumí també la direcció del COPEM de L'Hospitalet. "Demetrio Ramos manava molt però cohesionava; era molt exigent, però coordinava el grup", ens diu Mercè Guilemany (professora de matemàtiques als anys seixanta). "Aquest director, en aquella època, feia funcionar l'Institut com un rellotge". Vegeu SALVATELLA, P., pàg. 110.

9. Per accedir a la llista completa del primer claustre i les assignatures que impartien, vegeu SALVATELLA, P., pàg. 100.

10. Institut barceloní Jaume Balmes —aleshores Jaime Balmes.

11. Rafael Candel i Vila (1903-1976), primer secretari de la 1a Junta del COPEM i que també col·laborà en la seva creació, exercí de catedràtic de ciències naturals. Era un científic reconegut internacionalment i durant la II República un dels creadors de l'Institut Escola de la Generalitat, que el 1939 hagué d'exiliar-se a França on, conegut com era, foren molt valorades les activitats científiques que dugué a terme. El 1948 va retornar a Catalunya. Vegeu publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000128%5C00000078.pdf, un interessant recordatori post mortem del catedràtic i amic Manuel Font i Altaba, que amb Candel formaven part de la Institució Catalana d'Història Natural. I també vegeu, per descomptat, SALVATELLA, P., pàg. 49-51.

12. Anomenat Ministerio de Educación y Ciencia del 1966 al 1996.
13. En aquells anys setanta, el COPEM també va participar en els moviments socials del final del franquisme, que sovint s'iniciaven a l'entorn de lluites relatives a necessitats bàsiques concretes. En el cas del COPEM, es va tractar de la imperiosa necessitat de dur a terme les obres tan notables que requeria l'Institut: assemblees, vagues, manifestacions fins a la Pl. de l'Ajuntament que s'ampliaren fins a la Delegación del Ministerio de Educación a Barcelona —del qual ja depenia l'antic COPEM—, etc. Vegeu SALVATELLA, P., pàg. 118-127, on hi ha també fotografies molt il·lustratives d'aquelles lluites i que apropaven a àmbits reivindicatius d'abast general.
14. L'Institut núm. 1 era el Torres i Bages, al barri de Can Serra, creat el 1968.
15. Nom que s'oficialitza el 1979 com a Institut Santa Eulàlia.
16. La llei d'Educació de 1970 obrí camí a l'ensenyament mixt.
17. Escola parroquial Casal dels Àngels, impulsada, entre altres escoles, per Joan Bonet, rector de la Parròquia de Sant Isidre del barri de Santa Eulàlia. Vegeu [https://ca.wikipedia.org/wiki/Santa_Eul%C3%A0lia_\(barri_de_l%27Hospitalet\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Santa_Eul%C3%A0lia_(barri_de_l%27Hospitalet))
18. Part del professorat del COPEM exercia també a l'Escola parroquial Casal dels Àngels.
19. En aquesta frase es refereix a la jubilació.
20. L'Institut està situat al sud del barri Centre, a tocar del barri de Bellvitge.
21. El professorat que s'havia presentat i aprovat les oposicions que permetien aconseguir plaça estable en un institut s'anomenava professor/a numerari/ària; al cap d'un temps prefixat, podia sol·licitar trasllat. La Josefina no havia fet aquelles oposicions i era no numerària, és a dir, sense estabilitat en el lloc de treball que, per tant, podia interessar a qui fos professor/a numerari/ària i, per descomptat, catedràtic/a.
22. Referint-se al seu quefer professoral al COPEM i també —en deixar de dependre de l'Ajuntament i passar a dependre del Ministeri— a l'Institut de Bachillerato Mixto núm. 2 de l'Hospitalet de Llobregat. Malauradament no es considerava un mateix institut: "un institut fix".
23. IES Santa Eulàlia.
24. Ella sempre havia acompanyat el seu marit, tant a Morella, on havia nascut, com a Besalú, on havia centrat gran part de la seva recerca. Ell també l'havia acompanyat sempre a Olot.
25. Es tractava d'aquell nen, futur enginyer, que no volia anar a cap escola i que sí que va voler classes particulars amb la Josefina, examinar-se per lliure i que, a 3r de batxillerat, tot i viure a Barcelona, va continuar els estudis al COPEM.
26. La Josefina, quan parlava familiarment, l'Institut Santa Eulàlia sempre el continuà anomenant COPEM.
27. Fent, amb un dit en vertical, senyal d'anar ben recte.